

Synvärlden

Nr 1 2015

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Ingela Majtorp och Annica Mejstedt fixar jobb för synskadade, sid 16

Indisk läromedelsproduktion, sid 18

Inofficiella hjälpmedel, sid 8

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Annika Södergren (ansv.utg)
tel 010-473 52 82

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2015 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

20 maj

Tidningen kommer ut på svart-
skrift och läsbar pdf.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
mia.karlsson@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att bilder tagna med mobil
oftast blir usla!

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	
SMS enligt Kalmarmodellen	4
Kvalitetsregister ska inte öka administrationen.	6
SRF diskuterar samarbete med sc	7
Det finns ett utbildningsbehov på smartphones	8
Nya råd för skolor	10
Leber X - bättre livschanser för personer med LHON	12
Tjejgrupp på sc Uppsala	14
På jobbet	
Nio av tolv får jobb med SIUS	16
Synutblickar	
Läromedlens resa till Indien och tillbaka	18
Kalender	20

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Annika Södergren

tel 010-473 52 82, epost annika.sodergren@ffss.se

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i
formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Inför 2015

Ett år går snabbt och nu är det redan 2015. I år fyller Föreningen för synrehabilitering 40 år.

En del menar på att föreningen bildades 1975 och andra hävdar 1976. Vi firar i alla fall i år och det kanske blir ett år för tidigt.

Tänk att föreningen funnits och varit aktiv i 40 hela år! Firandet består i att vi har delat ut 10 extra stipendier till medlemmar för att kunna delta i den Nordiska kongressen i synpedagogik som går i Norge i maj. Vi fick in många ansökningar och försökte fördela stipendierna över olika verksamheter och vid flera ansökningar från samma ställe fick vi ta till lottnings. Så hade du otur att inte få något stipendium nu, finns möjligheten att söka igen till andra konferenser under året.

Ytterligare firande blir det i samband med FFS årsmöte i mars, där vi också anordnar en konferensdag kring temat ”Med FFS i tiden”, med återblickar, nutid och framtid inom synområdet. Hoppas att vi ses i Kista!

Om vi tittar tillbaka på året 2014 kan vi inom styrelsen konstatera att mycket av vårt arbete gick åt till att anordna FFS konferensen som hölls i Stockholm i mars. Tema för denna konferens var ”Hälsofrämjande synrehabilitering” och vi blev till slut ca 80 deltagare. Det var föreläsningar med olika innehåll kring temat och det blev en

bra och uppskattad konferens. Mycket tack vare våra föreläsare, utställare och alla positiva och intresserade konferensdeltagare.

Förutom konferenser inom Sverige och i Norden har också FFS en regional verksamhet. Under 2014 var det inga regionala dagar, men vi hoppas att det blir några under 2015. Regionala aktiviteter kan vara allt från att bjuda in en föreläsare till att någon inom regionen berättar om en konferens man deltagit i. Regionombud finns på FFS hemsida. Har du några tankar eller idéer kring detta – hör av dig till ditt regionombud!

Årets FFS: are 2013 blev synpedagog Lena Söderberg, Arbetsförmedlingen SYN främst för sitt engagerade arbete som FFS ordförande under många år. Utmärkelsen Årets FFS: are går till en person som på ett konkret och engagerat sätt bidragit till att utveckla svensk synrehabilitering.

Under 2013 var vi 239 medlemmar i föreningen och vi i styrelsen ska göra allt för att behålla dessa medlemmar, men även för att värva fler medlemmar. Medlemsavgiften kvarstår på 250 kr/år och då får man hemskickat tidningen ”Nya Synvärlden” 4 gånger/år. Dessutom finns möjlighet att söka stipendium och utvecklingsbidrag för FFS medlemmar. Se

vidare på vår hemsida.

Vill rikta ett stort tack till våra sponsorer; Dolphin, ICAP, Idéutveckling, Insyn, Iris hjälpmedel, LVI, Multilens, Polar Print och Pro Vista. Ert bidrag till föreningen är en förutsättning för vår verksamhet!

Passar också på att tacka styrelsens arbetsgivare som ger oss möjlighet att vara med i styrelsen. Utan er inställning till arbetet skulle inte föreningen kunna fortleva. Jag hoppas att den välviljan finns kvar även i framtiden. Att vara med i styrelsen ger ju så mycket tillbaka till verksamheten!

Annika Södergren
FFS styrelse

SMS enligt Kalmarmodellen

I Nya Synvärlden 2/2014 skrev jag en lägesrapport från SMS-projektet. Nu börjar vi närma oss slutet av projekttiden och jag vill berätta vad som hänt sedan dess.

Syftet med projektet är att få in synträning som en naturlig del i strokerehabiliteringen. Vi håller på att utarbeta en modell med metoder och träningsprogram som kan användas i framtiden. Vi vill att patienterna ska bli medvetna om sina synfältsdefekter och konsekvenserna av dem och vi vill lära dem att hitta strategier för att kompensera bortfallen.

Projektdeltagarna var 14 stycken, 9 män och 5 kvinnor. Kriterierna var 18-80 år utan några större funktionsnedsättningar utöver synfältsdefekten. Utifrån den kartläggning som gjordes under våren 2014 lade vi upp individuella träningsprogram för en 10-veckors period. De deltagare som bor i Kalmar län (10 st) fick 2 timmar handledd träning per vecka medan de ”långväga” (4 st) fick 4 timmar varannan vecka.

Träningsmomenten var både dataprogram för träning av ögonrörelser, hinderbana för orientering, fysisk aktivitet med ballonger mm och uppmärksamhetsövningar. Några deltagare

har halvsidiga synfältsbortfall men de flesta har olika varianter av kvadrantanopsier. De med kvadrantanopsier upplever ofta inte att de har något bortfall i synfältet och det var först vid vissa av dessa övningar som de blev medvetna om att de missade information i den defekta delen.

Under kartläggningen dokumenterades vilka aktiviteter i vardagen som man kände sig begränsad i på grund av synfältsbortfallet. Det varierade från fem till en aktivitet men det som var gemensamt för hela gruppen var att man nämnde förlusten av att inte få köra bil som det största problemet. Eftersom det var så genomgående kände vi att vi inte kunde ignorera detta och att det skulle ingå som en del i projektet. Under hösten har fem deltagare med kvadrantanopsier fått göra ett praktiskt körprov på inhägnad bana hos företaget SYAB (Svensk yrkesförarutbildning) i Kalmar. Vi har varit väldigt tydliga med att medverkan i projektet inte kommer att leda till att de får körkortet tillbaka men att det på tid och längd kan bidra till en ändring av handläggningen. Tre ur gruppen hade så bra resultat att det skulle berättigat till körkort – om reglerna varit annorlunda.

I slutet av träningsperioden gjorde vi om de tester som gjordes

inledningsvis och dessa resultat kommer att sammanställas i en mer omfattande rapport men jag kan ge lite smakprov redan nu. Hälften av gruppen förbättrade sin läshastighet, hade färre fixeringar och färre regressioner efter träningen. Mätning av livskvalitet visade att flertalet ökade både på den fysiska och psykiska delen medan fyra deltagare minskade på båda variablerna.

Här kan man fundera på om det beror på ökad insikt kring synproblemen och hur de påverkar vardagen. När det gäller att ta sig fram i en hinderbana var det flera som hade använt längre tid vid sluttestet men det viktiga var att de samtidigt hade färre missar.

Vi har haft en återträff med deltagarna där de fick berätta om sin upplevelse av upplägg och innehåll under träningsperioden. Alla var positiva till att ha fått delta i projektet. Det var första gången som deras problem med synfältet uppmärksammades. Två timmars träningspass tyckte man var lagom längd eftersom det nog är gränsen för vad man orkar prestera. Träningsuppgifter som kombinerar ögonrörelser med något ytterligare, tex reaktion eller koncentration uppskattades liksom de som innehåller någon form av tävlingsmoment. Man efterfrågade fler hemuppgifter

och övningar att fortsätta med efter träningsperiodens slut. Deltagarnas åsikter kommer att vara en viktig del i den broschyr som vi kommer att ta fram liksom i den mera omfattande metodboken där alla resultat kommer att presenteras.

Projektet har fått ett tilläggsanslag och vi har några delar kvar att testa som inte hanns med i förra perioden. En sådan är att prova om prismaglasögon som flyttar perifera objekt in i det seende synfältet kan vara användbart vid förflyttning. Även prismaglasögon

för läsning vid synfältsbortfall åt höger kan vara av intresse att testa. Träningsmaterial och metoder ska utvärderas och vi kommer att låta 2-3 nya testpersoner genomföra ett fyra-veckors träningsprogram enligt den modell som vi kommit fram till. Målet är att synträning enligt SMS-modellen ska bli en naturlig del i den ordinarie rehabiliteringen av personer med stroke, tumörer och andra hjärnskador.

Vår förhoppning är att seminariet i Kalmar den 12 maj, då vi ska presentera alla delar av projektet, blir välbesökt och att

vi då kan få till stånd en diskussion kring samarbete stroke/syn i framtiden.

Gun Olsson
Synpedagog i projektgruppen

SMS STROKE MED SYNPROBLEM - HUR GÖR MAN?

Seminariet genomförs på Brofästet i Kalmar, www.brofastet.se. Där kan du också boka rum till bra pris om du kommer dagen innan.

Se program och mer information på www.smskalmar.se

Konferenskostnad inkl lunch, fika och material: 1600 kr exklusive moms.

Ring 0480-42 70 00 för rumsbokning och 070-573 42 01 för mer information.

INBJUDAN TILL DIG SOM ARBETAR MED STROKE ELLER SYN.

SEMINARIUM I KALMAR DEN 12 MAJ 2015 - PÅ STROKEDAGEN.

Var tredje person som får en stroke har synfältsbortfall och var femte har dubbelseende. Stroke-rehabiliteringen innehåller många delar - talträning, minnesträning, gångträning, ADL-träning - men väldigt lite om kompensation av synsvårigheter. Vi har försökt hitta verktygen och under 2014 har 15 personer med olika synfel hjälpt oss utvärdera vilka som fungerar och inte. Vårt mål är att all strokerehabilitering i landet ska få den här kunskapen, mycket tack vare Arvsfonden och samarbetet mellan Synskadades

Riksförbundet och Strokeföreningen i Kalmar. Vi lär dig mer om ögonrörelseträning, prismaglas, orientering, regler för att köra bil - resultaten är intressanta!

Programmet uppdateras på vår hemsida under våren. Kom och träffa oss i SMS-teamet och världsledande forskare. Vi har lärt oss massor under året och vi vill dela med oss till dig och dina kollegor.

Anmäl dig så fort du kan och får genom att sända ett mail till steve.sjogren@telia.com eller krister@inde.nu.

STROKE-föreningen Kalmar

Kvalitetsregister ska inte öka administrationen

Kvalitetsregistret har diskuterats under många år och speciellt efter Socialstyrelsens rapport (*Rehabilitering för vuxna med syn- eller hörselnedsättning – Landstingens habiliterings- och rehabiliteringsinsatser*, artikelnr 2012-1-25) där det konstaterades att det saknas styrdokument i form av nationella riktlinjer för Syncentralernas verksamhet.

SKRS – *Svenskt kvalitetsregister för rehabilitering vid synnedsättning* – har nu fått pengar för den fortsatta utvecklingen av registret. En miljon kronor har beviljats för 2015.

Fem pilotenheter är nu utsedda att testa registermodulen – i Halland, Blekinge, Gotland, Västra Götaland och Västerbotten. Breddinförande planeras till 2015. Registret kommer att vara multiprofessionellt och omfatta insatser från exempelvis synpedagog, arbetsterapeut, optiker, kurator och sjukgymnast.

Anne Granath, biträdande verksamhetschef för hörsel-, syn- och tolkverksamhet i Västra Götalandsregionen är registerhållare. Styrgruppen presenteras här bredvid.

Registret ska innehålla bakgrundsdata (kön, ålder, diagnos, andra funktionsnedsättningar etc) samt ett antal processmått som har bestämts till nedanstående:

- Remisskriterier

- Utredande och behandlade åtgärder(KVÅ)
 - Bedömningsinstrument
 - Väntetid/ledtider fram till avslutad individuell rehabplan/vårdplan
 - Ledtider för olika behandlande åtgärder
 - De metoder som ger bäst effekt
 - Behandlingstid och effekt per målområde med hänsyn till demografi och genusperspektiv
 - Uppföljning
 - Upprättade och avslutade individuella rehabplaner/vårdplaner
- Data ska matas in för varje patient.

Blir nu inte detta ytterligare en administrativ pålaga av den sort som är så vanlig i offentlig välfärdsverksamhet? Forskare varnar ju för att administrationen äter upp den tid som finns anslagen och att utrymmet för det egentliga arbetet krymper? Se till exempel den nyutkomna boken *Administrationssamhället* av Anders Ivarsson Westerberg och Anders Forssell från Södertörns Högskola.

Anne Granath är inte så orolig för detta eftersom nyttan av registreringen överväger nackdelarna. Insamlandet av data till registret ska på sikt leda till att öka kunskapen om rehabiliteringsåtgärder och dess effekt för att uppnå likvärdig synrehabilitering i Sverige. Att det utvecklas process- och resultatmått

efter relevanta evidensbaserade åtgärder samt utgör underlag för forskning och verksamhetsutveckling samt kliniskt förbättringsarbete. Dessutom är man medveten om problemet.

– Synverksamheten i Skövde gör ett förbättringsarbete parallellt med pilotinförandet om just registreringen eftersom vi är medvetna om att det idag kommer innebära en dubbelregistrering för vissa, säger Anne.

Förbättringsarbetet går ut på att titta på effektivitet och tidsåtgång, på olika sätt att mata in i webbmodulen. Resultaten och de olika arbetssätten kommer vi sedan att presentera för verksamhetsansvariga i en referensgrupp som ska träffas i mars för dialog.

– **Det ska gå snabbt och lätt** att registrera i SKRS modulen, säger Anne Granath. Målet är såklart att få SKRS integrerat och det pågår förbättringsarbeten där målet är just att integrera kvalitetsregistermoduler med journal/utdatasystem för att slipa dubbelregistrering. Slutligen vill jag nämna att registermodulen och vår hemsida naturligtvis ska vara tillgänglig för Synverksamhetens målgrupp.

JW

i samarbete med Anne Granath

SRF diskuterar samarbete med SC

I styrgruppen för SKRS ingår:

Anne Granath, Bitr. verksamhetschef Hörsel, Syn och Tolkverksamheten VGR, leg. optiker med kontaktlinnsbehörighet

Eva Kalén, Avd.chef, leg. arbetsterapeut, Halland

Ann-Charlotte Edman, Synpedagog, Kungsbacka

Carolina Lindström, Kurator, Visby

Anna-Karin Öhman, Utvecklingsstrateg/samordnare dövblindteam, Västerbotten

Annelie Lindberg, Synpedagog, Skövde

Jeanette Källstrand Eriksson, Medicine doktor Vårdvetenskap, ögonsjuksköterska/lektor, Halmstad Högskola

Susanne Albrecht, Ögonsjuksköterska/project manager, Registercentrum Syd Karlskrona

Synneve Dahlin-Ivanoff, Medicine doktor, Göteborgs Universitet

Vivianne Emanuelsson, Patientföreträdare SRF, Stockholm

Caroline Zeijlemaker Johansson, Specialist ögonläkare, Göteborg

Arbetet kan följas på <http://www.eyenetsweden.se>

Strax efter nyår träffades ett par personer från varje SRF-distrikt för att diskutera hur organisationen ska utvecklas. Allt som en följd av kongressens beslut om att detta ska prioriteras.

En av punkterna var hur distriktens samarbete med syncentralerna ska förbättras. Tommy Andersson från Växjö berättade hur man hade gjort där, och vänt förbundets vikande medlemsutveckling till en ökning:

– Syncentralerna är ju det ställe som har namn och adress på alla 125.000 och det naturliga är att vi kan använda det när vi kallar till träffar, sa Tommy. Men det har ofta skurit sig – det kan räcka med att syncentralen

byter chef för att kontakten ska brista.

– Det är viktigt att båda parter har respekt för varandras olika roller och att man har känsla för hur syncentralen kan ha nytta av SRF också. Dessutom måste vi tänka igenom ett upplägg som vi presenterar ordentligt, vi måste ha en ansvarig för detta, och vi måste vara ute i god tid.

– I Växjö hade vi hjälp av att syncentralens chef samtidigt var chef för dövtolkarna och att de tyckte det var roligt att hjälpa till. På det viset har vi fått ihop sammanlagt 1.500 inbjudningar som har lett till 200 personkontakter som har lett till 100 nya medlemmar. **JW**

Filmen “Jag ser dig” produceras på DVD

Under våren kommer Filmen “Jag ser dig”, som handlar om en ung kvinnas liv, att produceras på DVD. Filmen kommer att vara utformad så att det går att se separata delar, som utgångspunkt för ett samtal. SRF

kommer att ansvara för distribution av DVD-filmerna och vi återkommer med information om pris och hur filmen kan beställas.

Cecilia Ekstrand
Ombudsman SRF

Hur gick det sen för fäktarna?

I Nya Synvärlden 1/2014 intervjuades ett gäng synskadade fäktare.

Fyra av deltagarna har nu deltagit i en internationell tävling i

Cascais, Portugal. Inga medaljer, men det var nära för en del.

Mer kan läsas på <http://www.fffysniskadade.se>

Det finns ett utbildningsbehov på smartphones

Trots att mycket av de traditionella hjälpmedlens uppgifter numera kan skötas av smartphones är det långtifrån alla syncentraler som ger utbildning på dessa.

Inom SRF Dalarna arrangerade man därför en egen utbildning förra året.

– Vi var ett antal kamrater som hade skaffat sig telefoner i omgångar, säger Susanne Borg som deltog i kursen. Vi fick ingen hjälp av syncentralen så vår ombudsman Bengt Bäcke fixade en ABF-kurs, tillsammans med sin bror Lars. Jag var med på åtta tillfällen.

– Vi hade olika teman. Första gången lärde vi oss inställningar, sen styrdes det av våra olika intresseområden. Vi var åtta eller nio stycken och det är kanske för många med tanke på att vi hade så olika nivåer – de som hade kommit längst hade tråkigt samtidigt som den mest ovane hade det jobbigt. Egentligen borde vi nog ha delat upp oss på tre kategorier, men det hade blivit jobbigt för vår ombudsman.

– **En fördel** med detta upplägg var dock att kursdeltagarna kunde hjälpa varandra, säger Lars Bäcke. Alla kunde bidra med något. Bengt visade hur man kunde göra något med

smartphonen men då var det alltid någon som hade löst det på något annat, enklare vis. Alla som var med fick lära sig något, även de som kunde mycket, och till och med kursledaren.

– Det positiva var att vi fick

en möjlighet att lära oss våra telefoner, säger Susanne. Många har mycket kvar, för det finns otroligt mycket att nyttja i dessa telefoner för oss. Vi borde ha fler kurser och fler borde få möjligheten. Nu är en del ute i

apparna medan andra är kvar i kalendern.

Susanne tycker att det är en katastrof att inte landstingen hänger med i utvecklingen när nu denna för en gångs skull är positiv för synskadade. Här finns det en apparat som kan göra mycket, och som man kan använda istället för många apparater, säger hon. Och som Lars Bäcke påpekar är det inte så svårt att använda dem bara man har kommit underfund med strukturen – hur det är tänkt.

Syncentralen i Göteborg

hör till de syncentraler som har kurser i smartphone.

– När patienterna har köpt en surfplatta eller telefon får de komma hit och lära sig grunderna, säger Tony Bernedal på Sc Göteborg. Däremot har vi ingen utbildning på appar men vi tipsar om sådana som man kan ladda hem, om de har att göra med våra ansvarsområden dvs läs och skriv och orientering och förflyttning.

– Vi har också gruppinformation eller individuell information om vad som finns så att de kan välja om de ska köpa en telefon/surfplatta. Det handlar ju ändå om ganska mycket pengar så det är bra att veta innan de köper en enhet om det är värt det.

Vad kommer att hända i

framtiden? Tony tror att de här tekniska lösningarna kommer att bli mycket populära på vissa användningsområden men inte på andra.

– I skolmiljöer kommer de att bli populära; man kan köra samma program oavsett om man är seende eller synskadad. Pronto och liknande produkter har nog väldigt svårt idag. Men på talbokssidan finns det inget som är bättre än en daisyspelare, även om MTM försöker med sin app Legimus. OCR-appar är fortfarande för dåliga för att ersätta en scanner, tycker jag, men de kan fungera som komplement.

För O&F finns inget riktigt bra, vare sig bland traditionella hjälpmedel eller appar. Kartorna är för dåliga och alla appar har något som inte är bra eller saknar någon funktion, åtminstone för svenskt bruk.

– Men de yngre tar till sig den här tekniken och har knappast datorer längre – medan de äldre har dator och använder smartphones och surfplattor som komplement. De senare kommer nog att ersätta vissa hjälpmedel, men inte alla.

Sabina Fornhem på PolarPrint som själv är synskadad smartphoneanvändare håller med. På PolarPrint säljer man bara smartphones som tillbehör

till företag, plus utbildning.

– Det beror också på vad man har för tekniskt kunnande, intresse och behov, säger hon. En smartphone är visserligen lätt att ha med sig. Men en separat apparat för textigenkänning står där och är beredd för just detta. Det är mindre krångel med en sådan, och många kommer även i fortsättningen att sätta värde på det.

Vilket inte hindrar behovet av utbildning.

– Vi har pratat om att vi kanske skulle behöva en fortsättningskurs, säger Susanne borg. Och det skulle vara bra med en support att ringa till.

JW

Nya råd för skolor

Cirka 120 elever med blindhet och med punktskrift som läsmedium går i den svenska grund- och gymnasieskolan. Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, fick 2014 regeringens uppdrag att utarbeta ett stödmaterial för huvudmän och skolor med målet att denna elevgrupp ska höja sina kunskapsresultat:

– Stödmaterialiet har utformats som allmänna råd och ger vägledning kring lagar, regler och arbetssätt. Allmänna råd är rekommendationer och ska följas om inte skolan uppfyller kraven i bestämmelserna på annat sätt, berättar Anders Rönnbäck, rådgivare på SPSM:s Resurscenter syn som tillsammans med Kia Johansson och Ingegerd Viktorin tagit fram materialet.

I skriftens bakgrund uttrycks att alla barn måste få möjlighet att lära sig läsa, skriva och räkna och att det är punktskriften som ger barn med blindhet tillgång till skriftspråket. Begrepp som synnedläggning, blindhet, punktskrift och taktill läsning förklaras. Sedan följer en genomgång av de lagar, regler och konventioner som styr funktionshinderspolitik och utbildningspolitik i Sverige och som indirekt omfattar elever med blindhet. Här nämns den strategi för det funktionshinderspolitiska arbetet som regeringen fastställt för åren 2011-2016. Inom utbildningsområdet ligger fokus på undervisningens kvalitet, lä-

Anders Rönnbäck, SPSM.

rarnas kompetens och en starkt rätt till stödinsatser.

Tillgänglig lärmiljö

– I de allmänna råden lägger vi särskild vikt vid tillgängligheten till lärmiljön, fortsätter Anders. Den fysiska tillgängligheten innebär att alla inom- och utom-

husmiljöer ska vara tillgängliga. Med den sociala tillgängligheten menar vi att eleven ska ha möjlighet att delta i samspel och kommunikation. Den pedagogiska tillgängligheten handlar om att eleven fullt ut ska kunna ta del av undervisningen.

Vidare uttrycker de allmänna råden att det pedagogiska stödet till en elev med blindhet alltid handlar om undervisning och ska därför ges av lärare. Två lärare som delar på ansvaret för klassen är en förutsättning för en gynnsam lärmiljö. Att undervisa en elev med blindhet ställer höga och specifika krav på lärarnas kompetens. Därför behöver lärarna kunskap om de pedagogiska konsekvenserna som följer av blindhet i en aktuell undervisningssituation.

Aktuellt om utbildningen i Härnösand

– I skriften ger vi exempel på områden som läraren behöver behärska. Vi på SPSM erbjuder skolorna bland annat denna fortbildning, berättar han.

Åtgärdsprogram och särskilda anpassningar

De allmänna råden uttrycker att det alltid ska upprättas ett åtgärdsprogram för elevgruppen eftersom anpassningarna för en elev med blindhet är både omfattande och varaktiga. Åtgärdsprogrammet ska innehålla en grundläggande del som beskriver utrustning, anpassningar och insatser som är nödvändiga för att lärmiljön ska bli tillgänglig. Om det trots grundläggande åtgärder och extra anpassningar av undervisningen visar sig att eleven inte utvecklas i riktning mot kunskapsmålen eller riskerar att inte nå de lägsta kunskapskraven för ett ämne, ska det särskilda stödet skrivas in i åtgärdsprogrammet, nu med fokus på elevens kunskapsutveckling.

– För att kunna skapa en optimal lärmiljö för eleven med blindhet redan från skolstart är det viktigt hur rektor fördelar resurserna och att skolan har en god framförhållning i planeringen. I detta planeringsarbete kan skolhuvudmannen och rektor söka stöd hos de enheter och myndigheter som har särskild kunskap kring elevgruppen, exempelvis landstingets syncentral

Härnösands Heta Utbildningar har beviljats medel från Myndigheten för Yrkeshögskolan för ytterligare två utbildningsomgångar av synrehabiliterare.

Hösten 2015 startar en klass med 25 studerande och hösten 2016 nästa. Av de studerande som examinerades sommaren 2014 hade 75% arbete inom utbildat område ½ år efteråt. Majoriteten anställdes på syncentraler. Efterfrågan på kompetensen förväntas öka då den

och oss på SPSM, säger Anders.

– Förhoppningen är att de allmänna råden ska bidra till att punktskriftsläsande elever får tillgång till en undervisning likvärdig den som övriga elever får och på så sätt ges möjlighet att höja sina kunskapsresultat, avslutar han.

Elever med punktskrift som läsmedium – Allmänna råd till skolhuvudmän och rektorer går att beställa på SPSM:s webbplats www.spsm.se

Anki Bergström

kommunikatör, Specialpedagogiska skolmyndigheten

Foto: Tina Edlundh

kommunikatör, Specialpedagogiska skolmyndigheten

stora pensioneringsvågen av synpedagoger bara är i sin linda.

För att vara behörig sökande krävs att man har minst 1 års yrkesverksamhet inom vård-, omsorg-, eller rehabiliteringsverksamhet efter examen från gymnasium samt Na A+B. Mer om krav för behörighet och ansökan finns på www.hetautbildningar.se.

Anita Kemlén

Utbildningsledare

Yrkeshögskolan Härnösand

Svensk Syn i höst

Svensk Syns årliga utställningsturné har i år följande schema:

Sundsvall 22 sept

Stockholm 23-24 sept

Örebro 29 sept

Jönköping 1 okt

Göteborg 6 okt

Malmö/Lund 8 okt

Nytt för i år är att det blir två dagar i Stockholm, varav den andra dagen är avsedd för de som professionellt arbetar med hjälpmedel.

Leber X – bättre livschanser för personer med LHON

Intresseorganisationen LHON EYE SOCIETY har fått medel från Arvsfonden för ett tvåårigt projekt med syfte att beskriva situation och behov hos personer med Lebers Hereditära Opticusneuropati (LHON), samt att utarbeta riktlinjer för insatser (start-kit) som ska implementeras i samhällets rehabiliteringsverksamheter.

Vad vet vi om LHON?

LHON, är en ärftlig, ovanlig och hittills i princip obotlig ögonsjukdom som drabbar 2,5 gånger så många män som kvinnor, framför allt i åldern 15-35 år. Med diagnosen LHON påverkas synens centrala del mycket märkbart, med en synskärpa som ofta understiger 0,1. Orsaken sitter inte i ögat utan i synnerven. Man räknar med att det i Sverige finns cirka 185-190 personer med sjukdomen. Ärftligheten är könsbunden, enbart kvinnor för mitokondriella sjukdomar vidare. Många bär anlagen men alla barn får inte diagnosen.

Varför heter projektet LEBER X?

Det finns minst fem skäl till att projektet heter Leber X.

1. X står för okänd och sällsynt.
2. X står också för Excentrisk Fixation där man lär sig att använda synförmågan i näthinnans periferi.

3. X står för Expertutvecklade metoder att se och klara sig bra i livet med LHON.

4. X står även för x-kromosomen eftersom sjukdomen är mitokondriell och därför bara förs vidare från kvinnor till barn.

5. X står även för förstoring som är en bra metod för att kompensera låg synskärpa för att kunna läsa och se föremål som synnerven inte orkar förmedla till hjärnan.

Vad ska vi göra i LEBER X-projektet?

De centrala bortfall i synen som uppstår vid LHON är inte typiska för personer med andra orsaker till centrala bortfall. Därför finns det skäl att undersöka hur en adekvat rehabilitering bör utformas för personer med LHON. Ett exempel är att vidareutveckla träningen av exentrisk fixation.

Det är viktigt beskriva nuläget för ett antal personer med LHON och få till stånd en metodutveckling i nära samarbete mellan experter och erfarna personer med diagnosen. Dessa metoder ska sedan bearbetas till ett nytt koncept, som ska spridas inom den svenska synrehabiliteringen.

Projektets fem delar är lägesbeskrivning, erfarenhetsutbyte, behovsbearbetning, etableringsåtgärder och resultatredovisning.

Vi inleder med att skriva till samtliga ögonkliniker och syncentraler. Vi vill försöka få en helhetsbild av förekomsten av LHON. Samtidigt ber vi om hjälp att nå personer med diagnosen för att erbjuda dem att vara med i projektet.

Projektet avser att bjuda in totalt 20-30 personer att delta i gruppsamtal för att diskutera svårigheter man möter när man har LHON. Vilka är de största problemen, och framförallt hur kan man göra för att övervinna dem. De har diagnosen och har levt några år med sin synnedsättning. Avsikten är att få möta en rad av professionella; som ögonläkare, optiker, psykolog, synpedagog och hjälpmedelsutvecklare.

Grupperna leds av en eller två handledare/terapeuter/mentorer med särskild kompetens om psykosociala frågor. Det är viktigt att finna metoder och tankar kring den emotionella problematiken, att acceptera det som hänt så att man vill och är motiverad att ta till sig nya men ibland iögonenfallande tekniker. Gruppträffarna dokumenteras noga och analyseras. Därefter vidtar behovsbearbetning, där utvecklingen av metoder och möjliga nya hjälpmedel ingår. Det handlar om smartphone-tekniken men också om belysning och hur traditionella hjälpmedel kan användas på nya sätt.

Bearbetningen omfattar också strategier för att komma fram till hur man positivt integrerar en negativ egenskap i sin personlighet, och hur familjen kan försonas med diagnosen, ärftligheten och andra praktiska

svårigheter. Emotionell bearbetning och synmässig anpassning måste alltid gå hand i hand.

Förhoppningen är att LE-BER X-metodiken och -material kommer bli ett instrument som, med ett antal verktyg,

kan spela en viktig roll i den svenska synrehabiliteringen för människor med LHON.

Om ni vill veta mer om projektet kontakta undertecknad.

Bertil Sköld

projektledare, tel 073 6004393 eller info@leberx.se

FFS konferens och årsmöte 19 mars på Victoria Tower

Program:

9.00 – 10.00

Registrering, kaffe och utställning

10.00 – 11.20

Återblickar, mer än 40 år av framtidsvisioner

Kerstin Fellenius, Örjan Bäckman och Krister Inde

FFS presenterar en bok om Förgången Framtid i Sverige. Några veteraner berättar om barnen, rehabiliteringen, utbildningen, hjälpmedlen, företagen och forskningen

11.30 – 12.00

Att upptäcka CVI (hjärnsynskada) hos barn i Norra Kalmar län

Mia Karlsson, synpedagog Syncentralen Väster-
vik

Inom barnhabiliteringen finns en stor patientgrupp där man kan misstänka CVI (hjärnsynskada). Mia berättar om genomfört projekt/förbättringsarbete i norra Kalmar län som lett till ett bättre samarbete kring dessa barn.

12.00 – 13.00

Lunch och utställning

13.00 -14.00

Min SYN på CVI

Frida Myrsten, studerande

Frida är 18 år och läser Estetik och Media på Midgårdsskolan i Umeå. Frida har CVI och CP och berättar om sina erfarenheter från skola och vardag.

14.30 – 16.00

Väl genomtänkt och god belysning underlättar för personer med synnedsättning att klara vardagliga sysslor

John Pettersson, Projektledare och Ljusdesigner,
Inwhite Ljusedesign AB

16:30

FFS årsmöte

Tjejgrupp på SC Uppsala

– Första gången vi träffades råkade det bli bara flickor, så de kallade sig för tjejgrupp, säger Jenny Wickman, psykolog på sc Uppsala.

Det skulle egentligen ha varit en barngrupp. Men det finns inte så många barn med synnedsättning i varje årskull i Uppsala län. Det blev bara 3-4 i varje grupp – en ganska lagom storlek tycker Jenny Wickman.

Jenny fick idén från en specialpedagog i Stockholm som arbetade med barn med rörelsehinder. Det finns så mycket speciallösningar och hjälpmedel omkring barn i skolan och det finns inte alltid vuxna med som kan svara på frågor om varför de har speciella lampor eller har solglasögon inomhus. Så barnen måste svara på frågorna själva – och det är något de måste öva sig på.

Så sc Uppsala arrangerade pratgrupper för barn i sex- till åttaårsåldern.

– **Vi arbetade fram** ett frågematerial, säger Jenny. Först hade vi ett föräldramöte, sedan tre möten bara för barnen, och slutligen ett för barn, föräldrar och syskon. Under de tre gångerna barnen var för sig själva fick de göra en bok om sig själva – vad deras kompisar hette, om de har husdjur, vad de vill göra när de blir stora. Och så om synen förstås.

– Sen satte vi ihop det till en

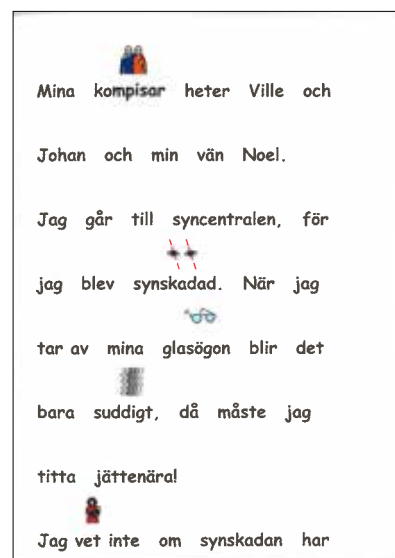
bok för var och en. Böckerna har vi sparat, avidentifierade, och vi har fått tillåtelse att visa dem för andra föräldrar, och för andra syncentraler om de vill. Vi har redan visat dem för SPSM.

– Alla barnen har varit mycket stolta över sina böcker, och några barn har haft dem med till skolan för att visa sina lärare.

Två gånger har syncentralen arrangerat en sån här grupp, och en till är på gång.

JW

Boksida:

ANNONS

Synspecialist till Arbetsförmedlingen Rehab, Örebro

Enheten Syn döv hörsel Västra Svealand söker en synspecialist med placering i Örebro eller efter överenskommelse.

Arbetsområdet är i första hand Värmlands län men uppdrag i Dalarnas- och Örebro län kan också förekomma.

Synspecialister inom arbetsförmedlingen arbetar på uppdrag av arbetsförmedlare som behöver stöd i sitt arbete med kunder som har en synnedsättning eller blindhet som medför nedsatt arbetsförmåga. Specialistens insats är konsultativ och sker oftast på individnivå. Ett vanligt förekommande uppdrag är att genomföra en synfunktionsutredning som klargör hur synnedsättningen påverkar den

arbetssökandes förutsättningar för arbete och studier. Ett annat viktigt uppdrag är att föreslå lämpliga arbetsplatsanpassningar.

Teamarbete förekommer tillsammans med övriga specialister och SIUS-konsulenter inom Arbetsförmedlingen rehabilitering.

Ansökan skickas till Hans-Olof Bengtsson Personalavdelningen Box 357 651 08 Karlstad.

Se vidare <http://www.arbetsfor-medlingen.se/Om-oss/Jobba-hos-oss/Sok-jobb-hos-oss.html?RMURL=VacDetail%2Easp%3FCommAdSeqNo%3D10322%26pp%3D3>

Nya MagniLink Zip

MagniLink Zip har blivit bättre på allt och fått nya funktioner – som till exempel en inbyggd avståndskamera!

- En äkta CCTV i 13 eller 17 tum – portabel och hopfällbar
- Vår bästa bildkvalitet någonsin – full HD
- Design som gör den enkel och logisk att använda – och avancerad när du vill

Enkel att fälla ihop och ta med!

Nio av tolv får jobb med SIUS

Nio av tolv synskadade har fått jobb under 2014 – tack vare nya metoder.

Enligt många undersökningar världen runt är det främst rädsla för det okända som hindrar företaget från att anställa människor med funktionsnedsättningar. De tror inte att det ska gå, man är rädd för att det ska bli en massa extra tidskrävande byråkrati. Men om de lyckas övervinna rädsorna – ofta för att de någon gång stött på någon med funktionsnedsättning och imponerats – är de oftast nöjda med resultatet.

Allra helst vill de, enligt samma undersökningar, ha en stödperson som de kan fråga om de stöter på något nytt och obekant – en stödperson som finns kvar över tid.

Som svar på detta behov började arbetsförmedlingar i USA utveckla en metod på 80-talet som där fick namnet ”supported employment”. Metoden innebär att

- den arbetssökande själv vill arbeta med något särskilt och själv styr processen dit
- arbetsintroduktionen sker på arbetsplatsen, dit man ska komma så snart som möjligt
- alla insatser som behövs från det offentliga är integrerade och följer en gemensam planering, och
- nätverk byggs med arbetsgi-

vare och andra intressenter på den lokala arbetsmarknaden. I Sverige kallas detta SIUS – Särskilt introduktions- och uppföljningsstöd – och drivs bland annat arbetsförmedlingen. Metoden började tillämpas på 90-talet för personer med olika funktionsnedsättningar. Sedan 2009 finns SIUS-konsulenter speciellt inriktade på att arbeta med synnedsättningar. SIUS är ett program i arbetsförmedlarens verktygslåda.

Annica Mejstedt arbetar som SIUS-konsulent på Arbetsförmedlingen i Västerås. Med hjälp av synspecialisten Ingela Majtorp som gör synutredning och anpassar, hjälper hon arbetssökande med synnedsättning i hela Västmanland att finna jobb. – Vi har varit mycket framgångsrika sen vi startade för fem år sen, säger Annica Mejstedt. Nio av tolv gravt synskadade har fått jobb, två har börjat plugga och en har gått till vidare utredning. Hittills under 2015 har vi fem på gång med fem till på lut. – Många av dem har sökt jobb länge innan de kom hit, fyller Ingela Majtorp på.

De flesta har fått jobb de vill ha – uppskattningsvis 75 procent. För resten har det varit ok att åtminstone komma in på arbetsmarknaden. Yrkena har varit varierande – ekonomiassistenter,

diakoniassistenter, butiksarbetare, bibliotekarier... kort sagt alla yrken är möjliga, säger Ingela.

Det är arbetsförmedlaren som beslutar om SIUS-stöd. Och det är SIUS-konsulenten som kartlägger den sökandes kvalifikationer och matchar mot lämpliga arbeten.

SIUS pågår i två år, inklusive en uppföljning på ett år. Gången är

- Synfunktionsutredning och eventuell vägledning. Bedömning om SIUS är rätt åtgärd. Träff med SIUS-konsulent. Beslut om vad är bäst åtgärd.
- Leta efter jobb – inklusive vidsträckta kontakter med olika företag som inte har annonserat ut någon tjänst. – En gång på tre får man napp om man har koll på marknaden, säger Annica.
- Arbetsanalys tillsammans med den sökande och aktuell arbetsgivare där arbetskrav och förmåga bedöms. Bedömning av lönebidrag och anpassningar kommer också in här.
- Anställning
- Uppföljning för att konstatera att anställningen fungerar.

Tina Nyqvist är en av dem som har fått jobb via SIUS i Västerås. Hon arbetar numera som arkivassistent på Arkiv Västmanland, vilket i praktiken betyder att

Ingela Majtorp och Annica Mejstedt runt Tina Nyqvist vid scannern

hon digitaliserar analoga arkivförteckningar för att göra dem digitalt sökbara.

– Jag tog faktiskt initiativet till anställning, säger Tina Nyqvist. Jag såg på arkivets hemsida där det stod att de hade behov av digitalisering, men saknade resurser. Det här var 2009. Jag och en person från Iris Hadar besökte arkivet, pratade lite och förklarade vem jag var. Sen tog det ganska lång tid.

Detta dröjsmål berodde helt enkelt på att arkivet inte hade plats för fler anställda. Så Tina hade ett annat jobb ett tag, med stöd av SIUS, som bestod i att knappa in enkätsvar på syncen-

tralen.

– Det hade inte varit möjligt för oss att anställa Tina utan professionell hjälp med arbetsplatsanpassning och tydliggörande av ansvarsfördelning, säger Tinas chef Christina Sirtoft Breithotz.

Det hör till sånt som SIUS kan hjälpa till med. Så den 5 december 2011 började praktiken och anställningen var klar två månader senare.

Trots att det är tre år sen finns SIUS kvar.

– Vi har inte råd att köpa in den utrustning som behövdes, säger Christina. Vi hade heller

inte pengar och expertis för att Tina skulle kunna göra de här arbetsuppgifterna.

En positiv bieffekt blir att Tina fungerar som en synskadeambassadör på sin arbetsplats, och i sin övriga vardag.

– En del besökare i lokalerna – som Arkiv Västmanland delar med Västerås stadsbibliotek – bekymrar sig över om jag skall hitta eller ej, säger hon.

Syftet med all organisering är ju att var och en ska göra det den kan, och att eventuella svagheter ska bli irrelevanta.

Sånt hjälper SIUS gärna till med.

Läromedlens resa till Indien och tillbaka!

Sedan fem år har SPSM indiska underleverantörer som digitaliserar de läromedelsböcker som elever med synnedsättning eller blindhet behöver i skolan.

De indiska företagen arbetar med att koda om böckerna som SPSM skickar dit. Instruktioner och riktlinjer följer också med på resan. Väl där arbetas boken om till ett digitalt format som sedan skickas tillbaka till oss för produktion i de olika formaten e-textbok och punktskriftsbok. Så när eleven får sin punktskriftsbok eller e-textbok från SPSM så har den redan varit ute på en långresa till Indien.

Att konvertera böckerna är inte en automatisk process utan alla boksidor arbetas noga igenom. Detta trots att de som arbetar med texterna i böckerna inte kan svenska. Men arbetet är visuellt och man behöver inte kunna svenska för att granska och jämföra bokstäver eller avgöra vad som är en rubrik eller en tabell på sidan. Inga texter skrivs om utan de olika delarna på en sida märks upp till ett strukturerat digitalt format.

Alla de nordiska ländernas talboks- och läromedelsproducenter, utom Island, har gemensamt upphandlat tjänsten att köpa digitaliseringen av böcker

Ovan. Mycket digital kompetens finns och företaget arbetar med förlag från hela världen.

Nedan. Företaget anställer gärna personer med olika funktionsnedsättningar som på olika sätt arbetar med de digitala filerna, det kan vara att koda eller granska tillgänglighet. De som har svårigheter att komma till jobbet kan få arbeta hemifrån.

i Indien och under november gjorde SPSM en resa tillsammans med de övriga för att träffa och arbeta med de indiska leverantörer som vunnit den nordiska upphandlingen.

Det digitala format som de nordiska länderna tillsammans har upphandlat heter EPUB 3. Idag används EPUB-formatet av kommersiella e-böcker av många förlag men med EPUB 3 kan man få ytterligare tillgänglighet för läsning på olika typer av läsare. Det kan på sikt leda till att vanliga EPUB 3 böcker kan göras tillgängliga för elever med synnedsättning. De e-böcker som används idag har en hel del spärrar som gör det svårt för elever med synnedsättning/blindhet.

SPSM hoppas att på sikt kunna använda EPUB 3 för att kunna utveckla e-textboken till en modernare och mer användarvänlig digital lärobok. Vi

kommer därför att under de kommande åren att testa EPUB 3 formatet och undersöka hur det fungerar med olika läsare som elever kan använda.

Catarina Hägg
Projektledare
Läromedelsavdelningen
Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Ekonomiavdelningen

EPUB (förkortning för electronic publication,) är en fri och öppen standard för e-böcker av International Digital Publishing Forum (IDPF). Formatet har filändelsen .epub. Formatet ger omflödningsbar text, bilder, vilket innebär att texten kan optimeras för aktuell bildskärm. Att texten är omflödningsbar innebär även att läsaren själv kan påverka exempelvis teckensnitt, teckenstorlek samt radavstånd. Formatet är tänkt att fungera som ett enda format som förlag och återförsäljare kan använda både för internt bruk och vid försäljning. Utmärkande drag för standarden är bland annat att den bygger på öppen källkod, att texten kan omflödas, att stöd finns för DRM samt att metadata kan lagras.
KÄLLA: Wikipedia

Välkommen till

FFS konferens och årsmöte

torsdag 19 mars 2015

Hotell Scandic Victoria Tower Kista, Stockholm
Adress: Arne Beurlings torg 3A, Kista

Kalendern

2015

2-7 mars, San Diego
30th Annual International Technology and Persons with Disabilities Conference
<http://www.csun.edu/cod/conference>

19 mars, Kista Stockholm
FFS Föreningen För Synrehabilitering firar 40 år
Konferens och årsmöte
Hotell Scandic Victoria Tower
<http://ffss.se/>

5-7 maj, Tönsberg
8:e Nordiske kongress i synspedagogikk
"Synspedagogikk I helhetlig rehabilitering og habiliteringsarbeid"
www.syndanmark.dk/nordisk_kongres/

12 maj, Kalmar
Strokeseminarium
Stroke med synproblem -Hur gör man?
http://ffss.se/wp-content/uploads/2015/01/SMS_Vykort_210x148_1.pdf

20-22 maj, Frankfurt a M
SightCity
"Den största fackmässan med hjälpmedel"
<http://www.sightcity.net/>

25-30 maj, Bukarest
16th World Conference Deaf-blind International
<http://www.dbi2015romania.com/>

27-30 maj, Köpenhamn
27th Annual EACD Meeting European Academy of Childhood Disability
www.eacd2015.org

6-9 juni, Wien
SOE 2015
European Congress of Ophthalmology
<http://soe2015.org/>

6-9 juli, Montreal
IMC15: International Mobility Conference
<http://imc15.com/en/>

10-11 september, Göteborg
Forum visions årliga konferens
www.forumvision.se

17-18 september, Växjö
LVI-dagarna 2015
<http://www.lvi.se/lvi-dagarna-2014>

12-13 september, Minneapolis
33rd Annual Closing The Gap Conference
<http://www.closingthegap.com/conference/>

7-10 oktober, Nice
Ever 2015 Congress
www.ever.be